

Επετειακό σημείωμα
με αφορμή την ιστορική μάχη του Βατερλώ
στις 18 Ιουνίου 1815

Όλα άρχισαν με την κατάληψη της Βαστίλης στις 14 Ιουλίου 1789. Του σκοτεινού εκείνου φρουρίου στο κέντρο του Παρισιού, όπου οι ηγετικές τάξεις της γαλλικής κοινωνίας φυλάκιζαν τους υποστηρικτές των ίσων δικαιωμάτων με τις τάξεις των ευγενών και του ανώτερου κλήρου, και στους αστούς και τους προλετάριους· η κατάληψη του οποίου από ένα εξαθλιωμένο πλήθος σηματοδότησε την αλλαγή σκυτάλης στη διαχείριση των δημοσίων πραγμάτων. Και ναι μεν η αστική τάξη και οι προλετάριοι απέκτησαν τον έλεγχο των δημοσίων πραγμάτων, δεν αρκέστηκαν όμως μόνο σε αυτό. Φοβούμενοι εκδικητική επιστροφή της τάξης των ευγενών που είχαν ισχυρά ερείσματα στις επαρχίες της Γαλλίας, κατήργησαν τη μοναρχία ως σύστημα διακυβέρνησης και το αντικατέστησαν με σύστημα εκλεγμένων από τον λαό αντιπροσώπων, περιορίζοντας συγχρόνως και την επιρροή της καθολικής Εκκλησίας που υπήρξε καθ' όλο το διάστημα του μεσαιώνα σοβαρό στήριγμα της μοναρχίας.

Η αντίδραση όμως δεν άργησε να εκδηλωθεί διότι οι συντηρητικές μάζες δεν μπορούσαν να ανεχθούν τη ριζική ανατροπή που έφερε η Επανάσταση στην καθημερινότητά τους. Οι αντιπολιτευόμενοι την Επανάσταση, βρήκαν πρόθυμους συμμάχους στις μοναρχίες των γειτονικών με τη Γαλλική Δημοκρατία κρατών λόγω του φόβου που τους προκαλούσε η επέκταση του υιού της επανάστασης και στις δικές τους κοινωνίες. Έτσι, πιεζόμενη η Δημοκρατία στο εσωτερικό από τους συντηρητικούς κύκλους και στρατιωτικά στα σύνορα από τις μοναρχίες που την περιέβαλαν, κατέφυγε στην τρομοκρατία (1792-1794) για να επιβιώσει. Η τρομοκρατία μετά από έναν κύκλο αίματος που λόγω των υπερβολών της έγινε αντιπαθής στον λαό κατέρρευσε με την κατατόμηση του κυριότερου ηγέτη της Αιμιλιανού Ροβεσπιέρου. Αντικαταστάθηκε από ένα Διευθυντήριο ήπιων δημοκρατών οι οποίοι μη δυνάμενοι να ελέγξουν τα πράγματα, κατέφυγαν στις υπηρεσίες ενός δαιμόνιου και φιλόδοξου αξιωματικού του πυροβολικού ονόματι Ναπολέοντα Βοναπάρτη· ενός Κορσικανού ελληνικής καταγωγής. Με τον Ναπολέοντα ναι μεν εδραιώθηκε η δημοκρατία στη Γαλλία, πλην διολίσθησε σε μια μορφή ιδιότυπης δικτατορίας που εμπνέετο όμως από τις αρχές της Γαλλικής Επανάστασης· πράγμα που έφερε τη Γαλλία σε τροχιά σύγκρουσης με τη μοναρχική Ευρώπη.

Για να απαλλάξει τη Γαλλία από την περίσφιξη των μοναρχικών στρατευμάτων αρχικά εισέβαλε στην Ιταλική Χερσόνησο μέσω των Άλπεων και μετά από αλλεπάλληλες νίκες κατά των Αυστριακών την απήλλαξε από την κυριαρχία της μοναρχικής Βιέννης. Επακολούθησε η ουτοπική εκστρατεία σε Αίγυπτο και Συρία. Και στη συνέχεια, νέα εκστρατεία στην Ιταλική Χερσόνησο κατά των Αυστριακών που την είχαν ανακαταλάβει στο μεταξύ, η οποία κατέληξε και πάλι υπέρ των γαλλικών όπλων, με τον εξαναγκασμό της Βιέννης στην υπογραφή της Συνθήκης του Κάμπο Φόρμιο του 1802. Ο τελευταίος θρίαμβος έδωσε την αίσθηση στον Ναπολέοντα ότι είχε έλθει το πλήρωμα του χρόνου να μπορεί να συνομιλεί πλέον ως ίσος προς ίσους με τους ισχυρούς μονάρχες της Ευρώπης. Έτσι στέφθηκε επίσημα από τον Πάπα, αυτοκράτορας της Γαλλίας το 1804.

Κατόπιν, με την ιδιότητα του αυτοκράτορα και συγχρόνως του θεματοφύλακα των αρχών της Γαλλικής Επανάστασης, κήρυξε γενικό πόλεμο κατά των μοναρχιών της Ευρώπης. Με την έναρξη των επιχειρήσεων, ο ένας θρίαμβος διαδέχεται τον άλλον: Αούστερλιτς (1805),

Ιέννα (1806), Φρίνλαντ (1807), Εισβολή στην Ιβηρική Χερσόνησο για να αποτρέψει την περικύκλωση της Γαλλίας από τον Νότο που επιχειρήσαν οι Άγγλοι (1808-1813), Βάγκραμ (1809), συντριπτική ήττα της αυστριακής μοναρχίας, περίοδος απόλυτης κυριαρχίας Ναπολέοντα στην Ευρώπη των ετών 1810-1811, εισβολή στην αχανή επικράτεια της Ρωσίας της Μεγάλης Στρατιάς το 1812, που παρά τις τεράστιες απώλειες που προκάλεσε στον ρωσικό στρατό στο Μποροντίνο, δεν μπόρεσε εντούτοις να τον θέσει εκτός μάχης. Πράγμα που είχε ως συνέπεια την τραγική υποχώρηση της Μεγάλης Στρατιάς μετά την πυρπόληση της Μόσχας από τους ίδιους τους Ρώσους, που έγινε μέσα στην καρδιά του ρωσικού χειμώνα και είχε ως κατάληξη την εκμηδένισή της. Αναπόφευκτη συνέπεια τούτου η εξέγερση της κατεχόμενης Ευρώπης, που κατέληξε στη συντριβή των γαλλικών στρατευμάτων στη μάχη της Λειψίας το 1813. Επακολούθησε εισβολή στο γαλλικό έδαφος των συμμαχικών στρατευμάτων Ρωσίας, Αυστρίας, Πρωσσίας, που εξανάγκασαν τον Ναπολέοντα σε παραίτηση από τον θρόνο λόγω αδυναμίας του να υπερασπισθεί το πατρίο έδαφος. Επακολούθησε εξορία του στη νήσο Έλβα και παλινόρθωση των Βουρβώνων στη Γαλλία. Οι τελευταίοι που δεν είχαν διδαχθεί τίποτε από την ευρύτατη αποδοχή που είχαν οι ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης από τον λαό, συνέχισαν να κυβερνούν ως εάν δεν είχε μεσολαβήσει το κοσμογονικό αυτό γεγονός. Πράγμα που προκάλεσε την έντονη δυσαρέσκεια των Γάλλων οι οποίοι άρχισαν να νοσταλγούν τον Ναπολέοντα. Ο τελευταίος που το πληροφορήθηκε, προετοίμασε μυστική επάνοδό του στο γαλλικό έδαφος που ήταν σε κοντινή απόσταση, η οποία όταν πραγματοποιήθηκε και έγινε ευρέως γνωστή στον γαλλικό λαό, του επιφυλάχθηκε θερμότερη υποδοχή κατά την πορεία του προς το Παρίσι.

Οι στρατιωτικές δυνάμεις που εστάλησαν από τους Βουρβώνους για να τον συλλάβουν ή να τον φονεύσουν, όχι μόνο δεν έκαναν ούτε το ένα ούτε το άλλο, αλλά αντιθέτως ενώθηκαν με το μικρό απόσπασμα που τον ακολούθησε από την Έλβα και όλοι μαζί κινήθηκαν για το Παρίσι. Οι Βουρβώνοι κατόπιν τούτου τράπηκαν σε άτακτη φυγή και ο Ναπολέων έγινε και πάλι κύριος του Παρισιού και της Γαλλίας κατά μήνα Φεβρουάριο του 1815. Πανικός κατέλαβε τους ηγέτες των συμμάχων που συνεσκέπτοντο στη Βιέννη από τον Σεπτέμβριο του 1814 για τη διαμόρφωση των όρων συγκρότησης των ευρωπαϊκών κρατών εις τρόπον ώστε να μην επαναληφθεί το φαινόμενο της Γαλλικής Επανάστασης και των αλληπάλληλων στρατιωτικών επιχειρήσεων για την επιβολή των ιδεών της. Τάχιστα συγκρότησαν ένα εκστρατευτικό σώμα από 70.000 άνδρες αποτελούμενο από Βέλγους, Ολλανδούς, Γερμανούς και 24.000 Άγγλους υπαγόμενους υπό τον διακεκριμένο Άγγλο στρατηγό Ουέλλικτον και έλαβαν θέση μάχης στο οροπέδιο του Αγίου Ιωάννη πλησίον του χωριού Βατερλώ, όχι μακριά από τις Βρυξέλλες, ενώ το έτερο συμμαχικό στράτευμα υπό τον επίσης διακεκριμένο γηραιό Πρώσσο στρατηγό Μπρύνχερ είχε συγκεντρωθεί στην περιοχή του Σαρλερουά σε ικανή απόσταση από τον Ουέλλικτον αποτελούμενο από 90.000 Πρώσους. Ο Ναπολέων βλέποντας το μεγάλο κενό που μεσολαβούσε μεταξύ των συμμαχικών στρατευμάτων, θέλησε να επωφεληθεί επιτιθέμενος αρχικά κατά των Πρώσων και αφού τους συντρίψει να επιτεθεί στη συνέχεια κατά των Άγγλων.

Στις 14 Ιουνίου 1815 που άρχισε η μάχη κατά των Πρώσων στη περιοχή του Λινύ μεταξύ των 136.000 Γάλλων και των 90.000 Πρώσων διήρκησε όλη την ημέρα, υπήρξε λυσσώδης με αποτέλεσμα να απωλέσουν τη ζωή τους και να τραυματισθούν 20.000 Πρώσοι και 10.000 Γάλλους. Οι Πρώσοι, όμως, δεν συνετρίβησαν, αλλά υποχώρησαν με απόλυτη τάξη. Κατόπιν τούτου, ο Ναπολέων διέταξε τον στρατηγό του Γκρουσύ να καταδιώξει τον Μπλύνχερ ηγούμενος 36.000 Γάλλων και εκείνος με το υπόλοιπο στράτευμα εστράφη κατά των Άγγλων του Ουέλλικτον που είχαν οχυρωθεί στο ύψωμα του Αγίου Ιωάννη στην περιοχή του χωριού Βατερλώ. Την προτεραιία της περιώνυμης μάχης επειδή είχε βρέξει και

το έδαφος ήταν υγρό, έδωσε εντολή να αρχίσει η επίθεση στις 12 περίπου το μεσημέρι της επόμενης, όταν το έδαφος θα είχε ανακτήσει τη στερεότητά του για να καταστεί ευχερής η κίνηση των στρατευμάτων που προορίζοντο για την επίθεση. Η πρώτη επιθετική ενέργεια των Γάλλων εκδηλώθηκε με μαζικό κανονιοβολισμό των αγγλικών θέσεων που διήρκεσε μέχρι τις 4 το απόγευμα της ίδιας ημέρας. Επακολούθησε επέλαση 10.000 Γάλλων θωρακοφόρων ιππέων κατά των αγγλικών τετραγώνων. Είχε διαφύγει όμως από την προσοχή του Ναπολέοντα και των επιτελών του λόγω εσφαλμένης οπτικής παρατήρησης όπως επισημαίνει σχετικά ο Βίκτωρ Ουγκώ στους *Αθλίους* του, ότι προ των αγγλικών τετραγώνων υφίστατο ένας βαθύς χάνδακας που καθιστούσε την επέλαση δυσχερή έως αδύνατη· πράγμα που είχε ως συνέπεια να τεθεί εκτός μάχης το ήμισυ σχεδόν των επιτιθεμένων ιππέων πριν ακόμη αρχίσει η μάχη.

Εντούτοις, οι επιζήσαντες κατόρθωσαν να συντρίψουν τα επτά από τα δεκαεπτά αγγλικά τετράγωνα πεζικού και να προκαλέσουν βαριές απώλειες στα υπόλοιπα. Υπέστησαν όμως και οι Γάλλοι θωρακοφόροι υπείς βαριές απώλειες που τους ανάγκασαν να διακόψουν την επίθεση. Έτσι η μάχη ισορρόπησε. Μετά την εξέλιξη αυτή, ο Ναπολέων έκρινε ότι είχε έλθει η ώρα να εισέλθει στη μάχη το πεζικό του, των βετεράνων. Η πίεση που ασκήθηκε στο αγγλικό πεζικό υπήρξε τεράστια, ο Ουέλλινγκτον που το αντελήφθη έστειλε τον ένα μετά τον άλλο αγγελιαφόρους στον Μπλύχερ που είχε διαφύγει από την επιτήρηση του Γκρουσού και είχε κατορθώσει να αφιχθεί πλησίον του πεδίου της μάχης να ασκήσει τη μέγιστη δυνατή πίεση για να μη συντριβεί. Εντούτοις, το αγγλικό πεζικό παρόλη την ισχυρή πίεση που εδέχτο όχι μόνο δεν κατέρρευσε, αλλά αντιθέτως αμύνετο με εξαιρετικό θάρρος και αποφασιστικότητα. Πράγμα που ώθησε τον Ναπολέοντα να ρίξει στη μάχη και τη Φρουρά των 20.000 βετεράνων του για να εκβιάσει το αποτέλεσμα της μάχης υπέρ του. Δεν ευδοκίμησε όμως η κίνησή του αυτή, διότι στο μεταξύ είχε εισέλθει στο πεδίο της μάχης όλη η δύναμη του πρωσικού στρατού του Μπλύχερ, που έκρινε και το αποτέλεσμα της πολύνεκρης πεισματώδους μάχης. Μπορεί να ηττήθηκε στο Βατερλώ το στρατιωτικό σκέλος της Γαλλικής Επανάστασης. Όχι όμως και οι ιδέες της.

Το τρίπτυχο: Ελευθερία – Ισότητα – Αδελφότητα είναι πάντοτε επίκαιρο. Ιδιαίτερα στις μέρες μας.

Νικόλαος Τσάγγας

Επίτιμος Αντιεισαγγελέας Αρείου Πάγου